

Gjennpart

af den ved 10de ordentlige Storthing Constitutionscommittee under 5te September
d. 2. afgivne Indstilling.

(Bilag til Forslaget om Ophævelse af Grundlovens § 2, sidste Passus.)

Paa 9de ordentlige Storthing har Representanteren Sorenstriver Sorensen fremsat et af ham som eget vedtaget Forslag fra nuværende Bureauchef og Rigsarchivar Henrik Wergeland, af saadan Indhold:

"Sidste Passus i Grundlovens § 2, saaledende: "Jøder ere fremdeles udelukkede fra Adgang til Riget," udgaaer."

Dette Forslag med dets Motiver har ifølge Storthingets Beslutning af 28de Juni 1839, under Præsidentens Haand, overeensstemmende med Grundlovens § 112, været ved Trykken lundgjort, tilligemed de øvrige paa 9de ordentlige Storthing fremsatte Forslag til Forandringer i Grundloven.

Af de til samtlige Repræsentanter uddelelte Aftale vil det sees, at der ved Kundgørelsen ikke besindes noget saadan Mangel, som gjør den uovereensstemmende med Forslaget. Dette er tilligemed de øvrige paa 9de ordentlige Storthing fremsatte Forslag til Forandringer i Grundloven tilstillet undertegnede Committee til Indstilling.

Motiverne for samme ere af Forfatteren udførligen udviklede, og Committeeen anser det overslodigt her at gjentage eller extrahere samme.

Proponenten har erklæret med Forslaget at tilsigte, at Jødernes Emancipation i Norge maatte være fuldstændig. Indskrenkning i nogensomhelst Henseende, saaledes som til visse Steder eller Erhvervsgrønne, er efter hans Formening altid en Uildsidesættelse, der føles som en Uretfærdighed, og har alle dennes ulykkelige og bittere Følger for begge Parter.

Foruden til de i selve Forslaget udviklede Motiver, tillader Committeeen sig at henvise til et særskilt Skrift i Anledning af samme: "Indlæg i Jødesagen," hvorfra Proponenten har tilstillet ethvert af Storthingets Medlemmer et Exemplar. Kun skal man af det sidste specielt udhæve nogle enkelte Momenter. Disse ere: Jødernes Nationalitet eller Antipathie for enhver anden Nation, der skulde gjøre, at de ikke kunne betragte sig som i borgerlig og politisk Henseende tilhørende den Nation, som optager dem iblandt sig, anser Proponenten som en Wildfarelse. Han paaberaaber sig herfor Bidnesbyrd om opositende Patriotisme af Jøder blandt de Nationer, hvor den borgerlige Forskjel er forsvunden. Han anfører, at ingea Stat nøgter den til Christendommen overtrædte Jøde den fulde Borgerret, hvorfra uddrages den Slutning, at det er Bekjendelsen og ikke Herkomsten, at det er en religiøs ikke en national Forskjel, som begrunder Udelukkelsen. Han paaberaaber Historiens Bidnesbyrd, at Jøderne efter Jerusalems Forstyrrelse levede adspredt i alle det romerske Riges Provinder, under samme retlige Forhold som disses øvrige Beboere, og efterat disse havde fået romersk Borgerret, ogsaa havde Deel i denne, indtil omtrent halvfjerde hundrede Åar efter Jerusalems Ødelæggelse, og omtrent 100 Åar efterat Christendommen var blevet det romerske Riges Statsreligion, da Love mod Jøderne, ikke som Nation, men som Sekt, toge sin Begyndelse. Det er ogsaa nu langtfra, at Jøderne overalt leve under egne Love, og Erfaring viser, at Ophævelsen ikke møder Hindringer, forsaavidt de ikke betragtes som udgaaende fra Religionen, saafom Bestemmelser om Omstjørrelsen, Sabbathen, og Forbud mod visse Spiser, der forsaavidt ere af samme Bestaffenhed som de catholske Bestemmelser om Fasten.

Endelig støtter han sig til de Erklæringer og Beslutninger, som den af Keiser Napoleon i Aaret 1808 sammenkaldte Forsamling i Paris af Rabbiner og Deputerede fra Jøderne afgav til de dem forelagte Spørsmæle, angaaende Jødernes borgerlige Forholde efter mosaiske Love i den Stat, hvor de ere Borgere.

Før fræk Øsgn erklærer han det, at der i Religionens Navn nogetsteds imellem Mosaiterne foredrages en Moral, som fjerner imellem Redelighedspligter mod Troesforvandte og anderledes Troende, — som tilfællet er Kager og anden Forfordeling mod de Christne o. s. v. Han paaberaaber sig Dr. Riesers Bidnesbyrd, hvis Ord han gjengiver saaledes: "Kjende I Skoler eller Synagoger, hvori deslige Skjendigheder blive lært? Kjende I Lærere, ved hvem deslige formastelige Daarskaber blive udbredte i Religionens Navn: saa betegner os hine Skoler, nævner os hine Lærere, paa det at Skolerne kunne blive tillukkede, og Lærerne som Gudsbespottere overleverede til Menighedens og sine Troesforvandtes Uffly, og som Ungdommens Fordærvere til Lovens strænge Straf. Ere I derimod ikke i stand dertil, som I aldrig have været det, og aldrig skulle blive det, da betænker, at ubeviist Bagværelse falder tilbage paa deres Hoved, hvorfra den er udgangen." "Folket vil det ikke — Opinionen er derimod." Herimod heder det: "Det mere dannede Publikum, saavel som den halvdannede Middelstand, er temmelig ligegyldig ved Sagen, og undersøger man nærmere den foregivne offentlige Mening, op løser den sig til Slutning deri, at Enhver gjerne vil være tilfreds med Emancipationen, naar kun hans Fag, hans Haandtering fremdeles som forhen vilde blive tillukket for Jøderne. For en saadan ikke alene twolsom, men ovenrigt — hos den uden Sammenligning største Deel Individet — paa Egennytte beroende offentlige Mening bør imidlertid den umiskjendelige Retfærdighed ikke vige. Den sande Fredenelands, Oplysningens, Retfærdighedens og Frihedens Ben træder den imøde, og bekæmper den saaledes som han frimodig maa imødegaae enhver almeenskadelig Fordom. Hvad Retfærdighed byder og en fornuftig Politik ikke fraraader, det kan til sidst heller ikke en behørig luttret og oplyst offentlig Mening nægte, og naar de mere Dannede, de Bedre, ere enige angaaende Sagen, saa vil den store Masse, som jo desværre altfor gjerne lader sig noie med, at Andre tænke for dem, snart følge efter."

Efterat Sagen var Committeeen tilstillet til Behandling, har den lid efter anden modtaget følgende yderligere Oplysninger igjeanem Proponenten, deels umiddelbar fra ham, deels fra Andre gjennem Storthingets Præsidentstab.

A. I det svenske Sprog.

1. Bekræftet Aftale af det Kongelige svenske Commerce-Collegii Skrivelse til Hans Kongelige Majestet, angaaende fornægt Reglement for de i Riget bosatte Jøder, dateret Stockholm den 10de April 1837.
2. Bekræftet Aftale af en Skrivelse fra Stockholms Stads Politiecollegium (formentlig) til Over-Statsholderen, Magistraten og Brigadeschefen for Borgerstabets Cavallerie- og Infanterie-Corpset, dateret 10de

Mai 1808 — efter en i Stockholms mosaiske Menigheds Archiv forvaret bekræftet Afskrift — angaaende et fra de i Stockholm værende Handlende af den "Jødiske Nation" indgivet Antragende om at maatte i Anledning af udbrudte Krigsuroigheder, da Stadens Borgerstab var opfordret til militær Ejendom, blive indrullerede i Borgerstabets Compagnier, for at opfylde de Pligter, der paaligge dem lige med Rigets øvrige troe Undersætter. Tilbuddet, uagtet erkjendt for et hædrende Bevis paa Hengivenhed for Konge og Fædreland, og paa en Tønksmaade, som Nationen ved flere Beilligheder har ytret — tiltrædtes ikke modtaget, fordi Borgerstabets Indrulling allerede var sluttet og Antallet tilstrækkeligt til det fornødne Baghold; dog at Nationen ei derved betoges Adgang til, i Forhold til sin Evne, ved Sammenslud at medvirke til Lettelse af Borgerstabets, ved Mandstabets Bellædning og i andre Maader, saa lange Bagholdet varer, forsøgte, Udgifter. I en tilføjet norsk Note ansøres, at Documentets Overseender, Dr. med. Leverin bemærker i Folgeskrivelsen, at man "vel modtog deres (Jøderne) Gaver, men forresten undgik ethvert Følledekslab med deres Personer."

3. Et Bidrag til "Nyaste Freya" dateret den 12te August 1841, indeholdende: Nogle Ord, foranledigede ved en Opsats i Nyaste Freya No. 77 betitlet: Et Ord om Jødedommen, i Anledning af Indsenderen H. i Freya No. 75. Dette Skrift af en unavngiven Mosait indeholder 3 Afdelinger. I den første imødegaaer han Paastanden, at Jøderne efter Skrifstens Lære ansee sig som Guds udvalgte Folk, mod hvilket alle andre Religionsbekendere ere reløse, godtgjør og stadsæster ved Citater af det gamle Testamente og Talmud, at Budet: "Du skal elske din Næste som dig selv" gjælder Jøden som den Christne og alle Mennesker uden Undtagelse. Blandt mere ytrer han i den Anledning:

"Hvorledes Rabbinerne have funnet voxe at foredragte saadan Lære som: — at Loven ikke har forpligtende Kraft i en Jødes Forhold til de Christne, en Lære, der staar i aabenbar Strid med den hellige Skrift, for et Folk, for hvilket Livets Bog aldrig var tillukket, dette er ikke let at forklare. Under sine Lidelser og sin Elendighed, naar den christelige Kjærlighed ofte beredte det den forfærdeligste Død, næsten altid Krenkelser og Ydmygler, hentede dette Folk just af Livets Bog sin Trost, samt Forhaabninger paa en den almindelige Kjærligheds og Fredens Tid, da man ikke for Troens Skyld skulle nøgte sin Broder de høiere Menneskerettigheder og derpaa erklære, at ikke Undertrykkernes, men den Undertryktes Intollerants er Aarsag til dette Forhold. At under de strækkelige Forsøgelser fra de Christnes Side, naar ofte Tusinder af Jøder maatte offre Livet paa Skaffottet, Tusinder gaves til Pris for en ophidset Pobels Raserie, naar de Christnes Præster og de Skrifstørre prædikede Had og Mord, naar Jøden intetsteds fandt Sikkerhed eller Roe, naar han overalt saae Bevis paa de Christnes Had, aldrig eller høist sielden paa Christenkjærlighed, — naar de forfulgte uhyggelige Slagtoffere da stundom glemte, at deres Forfærgere vare deres Brødre, naar nogle blandt de Tusinder af Rabbiner da uttalte Verdomme, som ikke stemmede med Budet om den almindelige Kjærlighed til alle Mennesker, — Verdomme, som dog aldrig have vundet nogen Authoritet i Synagogen, men almindeligen ansees for ugyldige, som beklagelige Folger af den græsselfeste Undertrykelse, — dette var maskee en Synd, som aldrig kunde straffes tilstrækkelig, en Synd, for hvilken de flere hundrede Åar senere levende Jøder ogsaa maatte bøde! Merkeligt, at man altid seer Splinten i sin Broders Øie, men ikke Bjællen i sit eget! Hvis jeg blandt de Verdomme, som christne Skrifstørre af alle Secter prædikede, vilde giøre en Samling af menneskefiendtlige og intollerante Uttringer, og med dem bevise, at Christendommen lærer Had mod Medmennesker — hvordan skulle I da domme om mig? Hvorfor tillade I Eder selv at gaae saaledes frem mod Jødernes ringe Hob? Er det fordi vi ere de Svagere? Sandelig de nu levende Jøder skulde ikke engang vidst, at en Rabbi forдум har prædiket deslige mod Jødernes stridende Lære, hvis ikke christne Barde havde været saa begjærlige efter at opspore Tilfælde, i hvilke Jøder undertiden have forglemt sig, i hvorvel disse snarere vidne om de Christnes end om Jødernes Intollerants. Man bevise, at en eneste mod den rene Morals Bud stridende Lære forekommer i alle de Religionslærebøger, som benyttes ved vores Ungdoms Undervisning, og af hvilke vi eie en betydelig Mængde; man bevise, at noget saadant forekommer i nogen eneste blandt de Prædikener, som holdes i vore Synagoger, af hvilke mangfoldige ere trykte, eller i alle hebraiske Skrifter, som ere forfattede i det sidstforløbne Aarhundrede, og jeg skal erkjende, at man har Ret i hine Beskyldninger, der ellers maae ansees udsprungne fra Ubehjendelsab med Jødernes Religion og fra Fordomme."

Den anden Afoeling angacer Paastanden, at Jøderne betragte Opholdet blandt Christne og den trungne Kyndighed mod døsses Ørvighed som en Guds Straf, hvorfra den forventede Messias stal ud fra dem, og gjøre sit Folk til Herre over alle sine Fiender; hvorved han stiller sig udenfor den religiøse Tollerants, og gjør sig til en blot ved Magten bundet Undersat i den Stat, hvori han lever. Mod denne Paastand oplyses, at Jødernes Messias-Idee er for Oplyste kun en billedlig Fremstilling, at i hine Tider, da Trykket blev altfor haardt, da Folket altfor græmt plagedes for sin Troes Skyld, da turde muligens Ideen om en gudseundt Messias, der skulde gjenoprette et jordisk Rige, have levet hos de mindre Oplyste, der fandt sin Fortrossning i dette Haab; men jo venstabeligere Jøderne behandles, desto mere forcededes deres Begreber, deres Forhaabninger erholdt en anden men ædlere Form, og Ideen om en verdslig Messias, som ikke har noget Støttepunkt hverken i Bibelen, eller i de oplyste Rabbineres Lære, er fuldkommen forsvunden; den kan findes i gamle Bøger; i Jødernes Land findes den ikke mere. Ingen Stat, figer han videre, kan beklage sig over, at dens Ørvighed ikke hos Jøderne har fundet fuld Erkjendelse, fuldkommen Kyndighed, og ansører Bibelens og Talmuds Bud i saa Hensende. Mod denne Bebreidelse, at hans Religion consequent fører hen til Despotismen, at Jøden consequent maa fornegte den Landens Frihed, som udgjør Christendommens inderste Princip, ansører han blandt mere: at den jødiske Stats Idee var Lovenes udelukkende Herredømme, som ingen enkelt Person, han være Konge eller Præst, kunde hæve sig over. Blot Sanhedrin, som bestod af de Verdigste og Eerdeste blandt Folket, kunde vedtage de Forandringer, som Tiden krævede. Enhver, som folte et indre Kald (Guds Røst) dertil, som kunde føre Ordet i Menigheden, samt ved Dyd og Fromhed havde ex-

hvervet sig Anseelse, optraadte som inspireret Folketaler (Prophet), for i den usynlige Hæfters Navn at forsøre den undertrykte Nations Rettigheder mod Kongerne og Præsterne, og vaage over, at Statsforfatningen ikke overtraades. Jødernes Kongelov kan endnu tjene mangen Stat til Mønster. Den jødiske Statsforfatning svarede fuldkommen til det Begreb, vi nu gjøre os om en frie Stat. Kommunerne skredes af de Widste og de valgte Døsynsmænd (Schoterim), og de Dommere, til hvilke Folket betroede Regjeringen, varer, ligesom siben Kongerne, underkastede Loven, der antoges i almindelige Folkeforsamlinger.

Mange Indskrænkninger have været Jøderne paalagte udenfra; men den hellige Frihed i Troesfager kan ingen Magt bryse dem. Denne Frihed er det, som af den ædle Jøde ansees høiere, end alt Jordens Gode, selv Emancipationen vil han ikke fås igennem nogen Eed paa Dogmer. Jødedommens sublime Lære udtrykkes i faa indholdsrigte Ord i 5te Mosebog 10, 12., og med denne Lære staar Menneskelærighedens Lære i nærmeste Forbindelse.

I Afhandlingen Idie Afdeling anføres, at Frankrig og Holland, det catholske Belgien, Hessen-Cassel og Nordamerika have støttet Jøderne et Fædreland i Ordets fuldstændige Bemerkelse, og disse have offret Fædrelandet deres bedste Kræfter, deres Ejendom og deres Blod; Preussen, Baden, Danmark, England, Würtemberg m. fl. have tildeelt dem alle borgerlige Rettigheder. Alle Klager, som man saa ofte har hørt over Jøderne og deres Maade at underholde sig paa, forstumme, naar man giver dem Adgang til at ernære sig paa enhver lovlige Maade; Klagen over at Jøderne danne en Stat i Staten har blot der sin Rigtighed, hvor man undertrykker dem, samt pacifegger dem alle Byrder og Forpligtelser, men fornegter dem de borgerlige Rettigheder. I alle de opregnede Lande falder det Ingen ind at ansee den i Landet fødte Jøde som fremmed. Jøden, som Medlem af et færsit Høvding, eksisterer ikke mere, og Navnet betegner blot en Bekjender af den mosaiske Religion. Og I — saaledes slutter Afhandlingen — som have egnet disse Linier nogen Opmærksomhed, hader os ikke længer! Rækker os broderlig Haanden, og lader os forenes i tro Kjærlighed!

4. En Skrivelse fra den norske og svenske Minister i Haag Hochschild til H. Bergeland af 25de Mai 1842 angaaende Jøderne i Amsterdam og Haag, hvorom mere nedenfor.

Committeen har ikke anset det nødvendigt at foranstalte Oversættelse i det norske Sprog af disse 4 Documenter, der af et Folgebrev, dateret 12te Mars d. A. fra Archivar Bergeland, hvorpå de oversendtes undertegnede Committeens Formand, erfares at være ham tilstillede fra Dr. med. Bevertin i Stockholm. Deels angaaer nemlig deres Indhold ikke directe Gjenstanden for det Forlag, hvorover den har at afgive Betenkning og Indstilling, nemlig hvorvidt den i Grundlovens § 2 indeholdte Hindring for Mosaiters Adgang til Riget bør opnævnes, men alene hvorvidt de allerede i Sverige bosatte Mosaiters borgerlige Rettigheder bør udvides, deels har man anset det tilstrækkeligt, fortællig i denne Indstilling at inddrage det Væsentlige af hvad der i bemeldte Documenter formenes indirekte, at kunne komme i Betragtning ved Sagens Behandling i Storthinget. Forsaavidt forsvrigt nogen af Storthingets Medlemmer skulde ønske at gjøre sig noicre bekjendt med deres Indhold, naar de med Sagen udlegges, anseer man de forenede Rigers Sprog ikke i den Grad forståelige, at deri skulde være nogen væsentlig Hindring for saadant Viemedts Opnaaelse.

B. I det hollandske Sprog med franske og norske Oversættelser.

5—10 6 Skrivelse til Advocat, Ridder af den hollandske Roseorden, Liepmann (Israelit) de 4 første dateret fra Haag 19de, 20de, 21de og 23de April dette Åar fra Finantsministeren Hochhuisen, Justitsminister von Hall, Krigsministeren Bist, den 5te dateret Breda den 25de April fra Antverpens Citadels tapre Forsvarer, General Chassé, den 6te dateret Amsterdam den 28de April fra Statsraad, President i Amsterdams Arrondissemets Tribunal, M. C. von Hall, hvori de i det Væsentlige eenstemmigen bevidne, at efterat Israeliterne i en Tid af 47 Åar have været deltagtige i alle nederlandske Statsborgeres Rettigheder og Pligter, har dette ledet til de gunstigste Resultater. Den nederlandske Stat, utrer Ministeren for det Indre derhos, har aldrig haft mindste Anledning til at angre denne Reform, uagtet særlige Omstændigheder have forårsaget, at Massen endnu staar tilbage i Civilisation.

"De have vist sig som troe og retfærdede, og især udmerket sig i den Tidspunkt, da Landet befandt sig i en vanskelig Stilling" figer Finantsministeren, og Statsministeren giver dem det Vidnesbyrd, at de have lagt Fædrelandskjærlighed og Borgersind for Dagen paa en Maade, der gjør deres Forstand og Hjerte Ere, samt at de ere i Fædrelandet erkendte som gode Borgere og som saadanne agtede af Regjeringen; Krigsministeren yttret, at de opfylde deres militære Pligter ved Nationalmilitisen med samme Trostlab som Kongerigets andre Indbyggere, og desuden oftere ere frivillig engagerede, saa at der af dem befinde sig mange Officerer, Underofficerer og Soldater i aktiv Tjeneste i Armeens forskjellige Corps, og at de stedse have opført sig rosværdigt m. v.

General Chassé bevidner, at have haft et stort Antal af Israeliter under sin Commando i 2 Åar i Antverpens Citadel, hvor de have givet Prover paa Mod, Trostlab, Disciplin og Udholdenhed. Som Mand af Ere forsikrer han, at dersom han endnu engang skulde gaae i Krig, vilde han prise sig lykkelig ved at have Tusinder af disse brave Soldater at commandere.

Statsraad M. C. Hall, Justitsministerens Fader, der ligesom de øvrige har yttret sig om de heldige Virkninger af den for henved 50 Åar siden foregaaede Reform i Jødernes Stilling, erklærer, at han mod Enden af det forrige Aarhundrede var anbetroet Næts og Politiets Haandhævelse i Amsterdam, og havde da overslødig Lejlighed til at kjende Israeliterne som fredelige, Lovene og Vorigheden hædige, Folk. Han var ofte i den Nødvendighed at beskytte dem mod sig kældende Christnes Had, Foragt og Fordomme, men havde aldrig Anledning til at tage nogen Forholdsregel mod dem selv. Hans senere Erfaring i andre Forholde, og isærdeleshed som President i Hovedstadens Tribunal, har paant stadsfæstet dette, især efterat de mindre dannede Jøder ere ved deres Troesbrødres Foranstaltung sitfrede en mere regelmæssig og mere virksom religiøs, moralst og intellectual Undervisning.

11. En Skrivelse til ham fra fornævnte Advocat Liepmann, dateret 3die Mai d. A. I denne Skrivelse karakteriseres General Chassé som de Nederlandiske Krigeres og M. C. van Hall som deres Urvig-
hedspersoners Nestor, samt denne som dybsindig Lovlyndig, stor Litteratus, og indtagende den største
Rang blandt Landets Leerde; — begge endnu i levende Live nydende den Udsadelighed, som de ere op-
stegne til paa modsatte Side. Derhos tillegger Advokat Liepmann, at de ansatte Documenter ville in-
deholde fuldkommen Gjendriveau af de Calumnier, der indeholdes i Consul Egidius's Beretning, hvis
Værd ellers kan skjønnes deraf, at der gjentaget citeres et Skrift af Dr. Fabius, uagtet denne høiligen
roser Jøderne i Amsterdam, især fordi de have gjort store Øffere til Bedste for de Fattige.

I Forbindelse hermed har Proponenten endvidere indsendt:

12. en senere Skrivelse fra Advokat Liepmann af 21de Mai dette Aar, hvori han anker over, at Hr. Egidius
ikke har bygget sin Beretning paa noget som helst Bevis, men troer, at hans Authoritet alene skal være
tilstrækkelig, og beklager sig over hans Upaaldelighed, idet Dr. Fabius's Bidnedsbryd påaberaabes.

Med dette sender han:

13. En Erklæring fra Dr. Fabius selv, der gaaer ud paa, at han med Forbauselse har erfaret, at man har
paaberaabt sig hans Fremstilling af de kirkelige og municipale Forholde i Amsterdam, som stillende hans
Medborgere af den israelitiske Cultus i et ufordeelagtigt lys; men at Intet er mere fjernt enten fra ham
eller fra hans Ord. Evertimod har han ladet deres vedholdende og nidsjære Bestrebelsler for at lindre
de Fattiges og Lidendes Skæbne vederfares Retsværdighed, og til den Ende sammenlignet deres Indret-
ninger med andre religiøse Samfunds, hvorfra Resultatet paa ingen Maade er ugunstigt for dem. Han
erklærer, at hans Hensigt ikke har været Bedømmelse af den politiske Emancipations Resultater, hvilke
han aldrig tvivlede om vare heldbringende, og kunde ikke formode det muligt, at man paa saadan Maade
kunde misbruge hans Bemærkning.

Det ovenfor ansatte Brev fra Minister Hochschild i det svenske Sprog (No. 4) er ligeledes
foranlediget ved den omhandlede Beretning fra Consul Egidius, og gaaer ud paa, at Ministeren ikke
under sit korte Ophold i Holland har haft Anledning til at søge nærmere Oplysning om det moralske
Standpunkt, hvorpaa Jøderne der befinde sig, og han har kun ganske kort opholdt sig i Amsterdam;
men det forekommer ham som Consulens Uttringer om dem maa være byggede paa særegne mødte Ube-
hageligheder, og ikke at burde tjene til nogen Rettesnoer med Hensyn til Lovbestemmelser angaaende denne
Nation. I Haag er Detailhandelen, saavel som Bank- og Penges-Operationerne, for største Delen i
deres Hænder, men Ministeren har aldrig hørt Klage over dem; tvertimod ere de ansette for sikre og
prompte i Pengearliggender, fordi de ved indtræffende Uheld altid ere beredvillige til indbyrdes at
hjælpe hverandre. Committeeen har forsøgt ikke funnet erholsme nærmere Kundskab om Indholdet af
den saaledes for utværdig erklærede Consul Egidius's Beretning, da Sorenstriver Sorensen, hvem
Consulen skal have meddeelt den, har erklæret, at han efter den indskrænkende Betingelse i Henseende
til dens Afbenyttelse, hvorunder Consulen har tilstillet ham den, ikke anser sig berettiget til dens
Meddelelse.

Med Hensyn til de fra Advokat Liepmann meddeelte Oplysninger har Committeeen dernest at
henlede Storthingets Opmærksomhed paa, at han har af Hr. Bergeland og denne af Committeeen ladet
forlange de originale Documenter tilbage efter deres Afbenyttelse i Storthinget, hvorimod Oversættelserne
forblive i Storthingets vedvarende Disposition.

C. I det tydste Sprog :

Efter Storthingets Beslutning af 11te Mai dette Aar er Committeeen tilstillet til Afbenyttelse:

14. en Skrivelse til Storthinget, undertegnet Cand. chir. H. Reichenbach, dateret Altona 22de April
dette Aar, hvori han finder sig foranlediget til at heve sin advarende Stemme, og sender til
den Ende:

15. 5 Exemplarer af et trykt Skrift under Titel: Beweis aus der jüdischen Religion, das die Juden in
den christlichen Staaten nicht emancipirt worden können, wenn die Christen nicht dadurch sich ihnen
zinsbar und unterthan machen wollen. Hervorgerufen durch die Meditationen des Hrr. Dr. Stein-
heim, v. H. Reichenbach, Cand. chir. (Bevis af den jødiske Religion, at Jøderne ikke kunne emaci-
peres i de christelige Stater, naar de Christne ikke derved vilde gjøre sig dem statskyldige og underdanige,
fremkaldt ved Hr. Dr. Steinheims Meditationer, af H. Reichenbach, Cand. chir.).

Han beder derhos Storthinget betenk: Polens Historie siden Casimir den Ides Tid i Sam-
menligning med dens tydligere Tid, Frankrig, Belgien og Holland i den nære, Paanenes Fornyelse i de
Lande, hvor man har talt dette Lagerfolks Sag saa meget; de Revolutioner og Omveltinger, som især
have hjemført disse Lande fremfor andre, og fra dem udbrede sig; — den Rigdom, som det jødiske Folk
derved erhvervede sig; den Fattigdom, som det christne Folk det maatte lede; Forsalget af den christelige
Religion, og af Folkenes Trostlab mod deres Regjeringer; disse Folks Forarmelse og Udvandring, og
derved Jødernes Besiddelsesstagelse af Landene; den ørværdige afsløede Martin Luther's Stemme mod Jø-
derne og deres Synagoge; at ligesaalidt en Tyrk, Chineser, Japaner kan leve efter sine Love og Religion i
vore Lande, som vi kunne det efter vor Religion i deres; at Jødernes Religion og Statslære ere ligesaa sta-
delige, efterdi de som Bibelen og Forsatterens lidet Skrift udtrykkelig beviser, ere indrettede paa at gjøre alle
andre Folk trælbaarne og underdanige, ja at de ikke vente mindre end at vore Konger skulde være deres Øp-
vartere og vore Fyrstinder deres Ammer, og bulle deres Ansigtet til Jorden for Jøderne og slike Støvet af
deres Hæder — Jesajas 49 B. 23 — og hvad maatte da deres arme Undersætter have ventet? Vi-
dere beder han Storthinget kun at agte paa Jødedommens Modstandere, og endelig at forsøge paa at
forklare den offentlige Myndigheds Fremgangsmaade paa enkelte Steder, hvor Jøderne først opholde sig
i. Ex. i København, hvor man ikke alene gjennem det danske Cancellie tillod dem at være Sognefor-

standere for Christne, og frit at øve deres egen Religion, men hvor den samme Myndighed lod Anabaptisten Konster sætte i Fængsel for hans christelige Gudsstenestes Skyld. Imidlertid bygger han paa det høje Storthings Medlemmers ødle Sindelag, og deres Religions- og Fædrelands-Kjærlighed, som maa besjole et Folk af saa høi Herkomst, at mangen Bonde vel endog kunde paavise sit Kongelige Statsmæze; og beder, at hans lille Bog, som er at faae i Kjøbenhavn, maa værdiges alvorlig, esterrensom Gjennemloesning, samt seer imøde en godhedsfuld Erkljendelse af Modtagelsen og forbliver det høje Storthing paa det inderligste bevaagen, med den allerstørste Hviagelse og dybeste Erfrygt og Undanighed.

Ihvorvel Tone og Sprog i denne Skrivelse kunde give Anledning til en modsat Formodning, saa synes dog det dermed fulgte og deri paaberaabte Skrift at give Anledning til at ansee dets Forfatter at mene det alvorligt med Sagen. Af Titelbladet og Forordet sees, at Skriften er et Stridskrift mod et af en Dr. Steinheim udgivet Skrift under Titel: "Meditationen", og i Forordet undskylde Forfatteren, at han har udtrykt sine Synsmaader noget djervt, dermed, at hans Gemht er ophidset, men han haaber, at man mere vil see paa hvad der er afhandlet, end hvorledes det afhandles. Bureauchef Bergeland har i Anledning deraf tilstillet Sorenstriver Sørensen og denne igjen Committeeen:

16. ved Skrivelse af 19de Juni sidstleden med Bilag en af Studiosus philologicz Autentrieth, der af Bergeland ansøres at være født tydlig og værer i sit Modermaal, meddeelt Bedømmelse af det Reichenbachske Skrift, der gaaer ud paa, at det indeholder 25 grammaticiske Feil og langt talrigere stilistiske Synder og Feil imod Periodebygningens Love, samt at Indholdet svarer til Sproget. Forsvigt anføres, at ved Cand. chirurgic forstaaes kun "Feltstjærerelev eller Barbeersvend, der har faaet Kongelig Tilladelse til at besøge de chirurgiske Forelesninger ved Universitetet."

I en af Bureauchef Bergeland foranlediget Bedømmelse over Skriften ved Overlærer Musrus, indført i Bladet Granskeren af 19de Juni d. X. (5 Hæfte No. 37—38) kaldes det et Mistkast af de blandt den raageste Pøbel herskende Fordomme mod Tilhængere af den mosaiske Troesbekjendelse, som fornuftigvis ikke kan antages at ville have Indsyndelse paa oplyste Mænds Dmødsamme om dette Religions-Samfunds Medlemmer.

Committees Mening om Skriften afviger ikke meget fra de anførte. Det kunde formeentlig ikke ligge indenfor Betænkerne af dens Pligt at foranstalte det for Storthingen oversat som blot til Afbenyttelse den tilstillet, isærdeleshed naar den finder det at være af den nævnte Beskaffenhed. Men denne umiskjendelige Beskaffenhed gjør det uformidt længere at opholde sig ved dette Skrifts Indhold.

Repræsentanten Biskop v. d. Lippe har ved Skrivelse af 16de Juni d. X. indsendt til Storthinget

17. En Forestilling, undertegnet af 36 Handelsmænd i Christianssand, grundet paa, at denne Byes Handlende, da der ikke gives nogen Handelscommittee, ikke have havt Anledning til at utale sig om "Forslaget, der gaaer ud paa, at Jøder skulle tilstedes Adgang til at bøssette sig i Norge."

Efter Opsendring af Sorenstriver Sørensen har Committeeen

- 18—21. erhvervet Betænkninger over Forslaget fra Børs- og Handelscommitteeerne i Christiania, Trondhjem, Bergen og Drammen. Disse Betænkninger ere trykte og uddelede til samlige Repræsentanter.

De gaae samtlige, saavel som den ovenmeldte Forestilling fra endeel af Christiansands Handelsmænd, ud paa, at det maa ansees stadeligt at indrømme Jøderne Adgang til Riget. 2de Medlemmer af Drammens Børs- og Handelscommittee have gjort Undtagelse herfra, og erklæret sig for Forslaget. De felleds, paa forskellige Maader udtrykte, men i deres væsentlige Indhold overensstemmende Grunde, hvorpaa Børscommitteeerne i Christiania og Bergen samt den halve Deel af Børscommissionen i Drammen støtte sig, ere følgende:

- Jøderne have ikke forhen havt Adgang til Riget, og kunne derfor ikke besvære sig over framdeles at udelukkes derfra. Ikke heller ere de for Eiden saaledes forfulgte i andre Lande, at det skulde være nødvendigt af Humanitet, uden Hensyn til noget Vederlag, at aabne dem et Asyl hos os. Norge har ikke de Forpligtelser til at virke for Jødernes Emancipation som de Lande, hvori Jøderne allerede have tilhold.
- Jødefolket, som intet Fædreland har, hænder intet andet Formaal end at erhverve Formue, og driver ingen anden Reringsvei end Handel. I denne kunne Landets egne Handlende ikke concurrere med dem, deels fordi de for det meste ikke ere formuende og maae arbeide med fremmede Venge, deels fordi Jøderne formedelst deres indbyrdes Forbindelser ikke behøve Commissionairer i Udlændet, og saaledes faae farre Omkostninger at bestride, deels fordi de ved deres store Capitaler og indbyrdes Forbindelser lettelig kunne tilvende sig de faa Handelsgrene, som Norge har at tilbyde, og derved berøve Landets Børn de Fordelen, som Handelen nu faste af sig.
- Nettosfortjenesten af Jødernes Handel vilde gaae ud af Landet, deels fordi de mere formuende Jøder neppe vilde finde tilstrækkelig Opmuntring til at etablere sig hos os uden ved Commanditer, af hvis Virksomhed den væsentligste Fordel vilde tilfylde de udenlands boende Principaler, deels fordi ialfald den bedre Deel, naar ikke Fordelen mere fristede dem, vilde forlade Landet.
- Landet vilde derimod oversvømmes af et stort Antal af den lavere og mindre formuende Classe, usle og mindre retsindige Mennesker, uden Gavn for det Almindelige, til uberegnelig Skade for Handelsstanden isærdeleshed, men til Plage for Land og Bye ialmindelighed og for Fattigvoesenet. Gode Borgere kan man almindeligt ikke vente at erholde blandt disse Mennesker.

Bergens Børscommittee har desuden særligt anført:

- Da man har anset det nødvendigt at gjøre Jødernes Udelukkelse til Grundlovbestemmelse, saa maa der have været overvægtige Grunde tilstede for, trods den Humanitet og Frihedsind, som raagede ved Grundlovens Forsattelse, at bibeholde Forbudet mod deres Adgang til Riget.
- Ud- og Indførsels-Handel og dermed forbunden Søfart kunde ei vinde ved Jødernes Deltagelse

deri, da man nu hos os saa temmelig er oplyst om de bedste Markeder, at der neppe er synderlig større Oplysning derom at vente af Jøderne, der desuden ikke ere bekjendte for at besatte sig med saa langsomme og usikre Foretagender. Endnu mindre ville de deelte i Fragtfari, som en endnu langsommere og usikrere Møringsvei. Jødehuse med saadanne Capitaler, at de kunne tage Deel i Statslaan, et det ikke at vente ville indvandre, eller kunne bestaae her, saa langt fra de store Pengemarkeder. Kjøb og Salg af Varer, som den angjældende Part hverken har Brug for eller er i Besiddelse af, i Grundet et Slags Spil eller Bedbemaal om Priserne Stigen og Falden i et vist Tidssrum, og Skakken er derimod det Slags Handel, som Jøderne vilde tage virksom Deel i, men det vilde være betenklig at fremkalde Concurrence i disse Haandteringer.

Til Opkjøb af Sølv, Guld, Kunstsager og Gjeldenheder har Jøden et Talent, som gjør ham ulige skadeligere for den mindre handelskyndige Deel af Folket, end nogen af hans christne Medborgere.

g. Som Haandverkere ere Jøderne kun lidet berømte, og de Gaae, som besatte sig dermed, mere for deres Godtkjøbs- og Slette Arbeide, end omvendt.

h. Kommer Sølvmynt i Circulation, er det at forudsee, at denne vil friske ham til saadan Ombytning og Behandling deraf, som kun er skadelig for de andre Statsborgere. Denne Betenklighed har Undragendet fra endel af de Handlende i Christianssand specielt tiltraadt med Tilsførende, at den har faaet saa meget større Bethydning, som Parivexling ved Banken er bestemt ved Lov af 23de April dette Aar.

i. Sølvverket taler ikke for Jødernes Adgang, hvad enten man tænker sig dem blandede imellem Verkets Personale, eller bosatte i Nærheden som Guldsmede eller deslige.

k. Selv i de Lande, hvor dr saa lang Tid have havt deres Hjem, at de idetmindste med Hensyn til Sproget synes at høre til Nationen, ere de fordetmeste kun tolererede, ja endog hvor de ere mest begunstigede, under betydelige Restrictioner, der vise, at man frygter og afskyer dem for deres Ureenlighed, løse Grundsetninger og ved Opdragelsen indpodede Had imod de Christne, hvilket sidste endog i den senere Tid har fremkaldt Feider, der i hoi Grad have forstyrret den offentlige Rolighed og Sikkerhed.

Formeentlig indbefatter denne Argumentation det samme som Kronhjems Børscommittee har bygget sit Resultat paa, kun humanere udtrykt hos den Sidstnevnte ved en Slutning fra Jødens formeentlige Stilling hos andre Nationer, hvor han har Hjem, og hvor hans fulde Emancipation derfor maatte være en Fordring baade af Retfærdighed og Politik. Maar nemlig dette Maal endnu ikke der er naaet, saa menes Aarsagen ikke at kunne søges blot i Fordomme mod Jøderne, men ogsaa deri, at de endnu ere mindre stikkede til fuldkommen Emancipation. Men at tilstaae dem Adgang til at opholde sig her i Riget uden Deeltagelse i alle statsborgerlige Rettigheder, forsaavidt Troesbekjendelsen ikke medførte afgjørende Hindringer herfor, vilde virke skadeligt saavel paa de Tilsidesatte som paa de Begunstigede; men de faa Jøder, som ved Ophævelse af sidste Passus i Grundlovens § 2 vilde føge Redfættelse i Norge, skulde ikke kunne ventes at løsribe sig fra det store politiske Folk i den Grad, at de skulde vorde bedre Statsborgere end Jøder i almindelighed.

Bergens Børscommittee har sluttelig en subsidiel Anmærkning, der gaaer ud paa, at hvis philanthropiske og andre høiere Hensyn skulde vinde Overvægt over Betenkligederne, saa kunde det overlades Storthinget ved hver enkelt Ansigning, ligesom ved Naturalisationsretten, at bedømme, hvorvidt der maatte være Grund til at tilstaae Jøden, med eller uden Familie, Adgang til Riget.

Undragendet fra nogle af de Handlende i Christianssand henholder sig til de anførte Børscommittiers Bemærkninger og støtter sig endvidere paa

l. at det omhandlede Forslag forsaavidt skal være forskelligt fra de fleste andre Grundlovsforslag, at Folgerne af dets Antagelse ikke med Sikkerhed lade sig beregne, og, om de vise sig skadelige, vanskelige igjen kunne redresseres.

Forslaget antages nemlig grundet paa Formodninger, hvis større eller mindre Sandhedslyghed Enhver bedømmer efter sin subjective Anskuelse. Hvis det var uretfærdigt at negte Jøderne Adgang til Riget, saa vilde det endnu mere uretfærdigt at vise dem bort, efterat de allerede vare indkomne, om det end maatte vise sig, at man havde taget Feil af deres Character, selv om de skadeligste Folger maatte opstaae af denne Indtræden i Landet.

m. Det maa i moralisk Henseende ansees saa meget mindre fornødent at bifalde en med Hensyn til dens Gavnighed saa tvivlsom Proposition, som Jøderne selv ikke have andraget om, og man ikke engang kan være forvisset om, at de ønske eller støtte om nogen Adgang til Norge.

n. Den besluttede Lov om Handelen maa nødvendigvis have uberegnelig skadelige Folger paa de Handelsmænds Stilling, der fortiden ere i Virksomhed, og i et Lidspunct, da saa mange Omstændigheder tale imod en gjennemgribende Reform i Handelslovgivningen, synes de Handlende dog med Willighed at kunne vente, at der ikke, paa samme Tid, som deres Rettigheder betydelig indskrænkes i Forhold ei alene til Landets Indvaanere, men ogsaa til Fremmede, endvidere skal blive for Personer, som aldrig i Norge have havt eller hørt Ønske om at erholde borgerlig Rettigheder, aabnet Adgang til at sætte sig i Besiddelse af deres Erhvervkilder. Petitionerne høre derhos, at der neppe gives nogen Møringsgreen, af hvis Flor den norske Stat er i høiere Grad afhængig, men som dog i Forhold til de Fordeler, den skjænker Staten, er tilstaaet ringere Begunstigelser end Handelen; men at de Handlende bør have den Tillid til National-Forsamlingens Biisdom og Retfærdighed, at ikke flere Indskrænkninger gjøres i deres lovlig erhvervede Rettigheder, end de, der ere uomgjængelig fornødne til Oprælsen af Statens Formaal.

De Medlemmer af Drammens Børscommittee, der have hørt sig for en de anførte Formeninger modsat Anskuelse af Sagen, gaae ud fra, at Jøderne, — som de kalde Mennesker, der ikke tænke paa

Indet end Kjøb og Salg — ville særdeles gavne Landet ved at bidrage til at vække den hos os noget døsig Handelsbaand, bringe forsgtet klo og raskliss Virksomhed ind i Handelsstanden, trække Capitaler ind i Landet, vække større Concurrens, sætte Pengen i Omløb, støtte Arbeidsklassen Erhverv, opdage og bringe i Gang mangen nu ubehjælpelige Reringsgreen, og desuden ved at etablere Handelshuse i Stæderne, drive Forretninger efter en større Maalestok, hvilket iført i de mange nystabte Kjøbstæder vilde være høist usædligt; Pengemangelon, hvori den mindre Pengemasse neppe alene, men meget mere Mangel paa tilstrækkelig Reserves i Handelen, er Skild, vilde afhjælpes ved Isders Optagelse i Landet, da de Pengen, som havdes, vilde komme til at roulere, og Crediten faae et nyt Opbygning; men hvor der er Credit og Tillid behøves ikke flere Penge end nødvendigt til det daglige Behov, og dertil turde det let hende, at Landets Pengemasse er stor nok. Man ønskede nok saa mange Millioner Penge, hvis de ikke bringes til at roulere imellem Mand og Mand, vil Pengensden alligevel efterhaanden indfinde sig, og Pengemassen kun komme Enkelte tilgode, for atter at udlaanes mod mangedobbelt Sikkerhed og Rentes Rentes Erleggelse. Ved at optage Isder, ville vores Disconteurer blive nødsagede til at lade sig nære med større Procent end nu er tilfældet; naar en næst Pengemand lod sig give 2 pCt. maanedlig, gjør Isden det for 7/8. pCt. og saa fremdeles, indtil Discontoen her, som udenlands, sank ned til nogle pCt. for Xaret.

Sniblertid tilføie dog disse Borscommittéens Medlemmer, at de, hvis de skalde votere eller give Raad i Sagen, vilde sættes i en vanskelig Stilling, paa den ene Side ved Overbevisningen om, at Isders Ophold her i Landet vil have gavnlig Indflydelse paa Handelsvirksomheden i det Hele, og paa den anden Side ved Førgangen for dog muligt at gjøre sig skyldige i Fejlret, medens ingen paatængende Nødvendighed er forhaanden for Forandring i det Bestaaende; man veed med Visshed, hvorledes man har det, men kan ikke med fuld Sikkerhed gjøre Regning paa de eventuelle Goder, Forandringen høist rimelig vilde have til Folge; og Opfævelsen af en Hovedbestemmelse i Grundloven, denne Nationens Helligdom, er Noget, som næsten Alle smme sig ved.

Blandt de ved Grundlovens § 112 bestemte Betingelser for Antagelsen af hvilletsomhelst Forslag til Forandring i Grundlovsbestemmelser, er den, at Forandringen ikke maa modsige Grundlovens Principer, men alene angaae Modificationer i enkelte Bestemmelser, der ikke forandre Constitutionens Raad. Da der inden Committeeen yttredes Tvivl om, hvorvidt denne Grundlovsbestemmelse maatte være til Hinder for Forslagets Antagelse, indstillede Committeeen under 26de Febr. d. A. til Storthinget at benytte den Ret, som Grundlovens § 83 giver, hvilket af Storthinget bifaldtes.

Høiesteret har derefter afgivet

22. Betcenkning af 19de Marts derhen, at Forslagets Antagelse ikke vilde overstrukke den ved sidste Deel af Grundlovens § 112 bestemte Grænse for Storthingets Myndighed, hvori dog en Minoritet af 2de af Rettens Medlemmer har været af anden Mening, paa Grund af at den Sde af de af Rigsforsamlingen paa Eidsvold den 16de April 1814 vedtagne "forelsbige Grundsetninger" indeholder samme Regel som den, der er gaaet over i Grundlovens § 2, forsaavidt den nu er foreslaaet opfævet. Fremdeles gaaer Høiesterets Betcenkning, som det synes i denne Deel eenstemmig, ud paa, at Forbudet i § 2, Udtrykket "fremdeles" uagtet, maa antages at angaae alle Isder, altsaa ogsaa de saakaldte Portugisjøder, som dog indtil den 23de Januar 1750 ikke vare udelukkede. I alt Fald kunde dog ifølge Betcenkningen Forbudet imod Portugisjøder, naar Grundlovsbestemmelsen antages at omfatte dette, som siensynlig givet i en vildfarende Mening, ikke hentregnes til Grundlovsforandringer, saa at der dog intet kunde være til Hinder for at bortrydde de forskjellige Meninger om Forbudets Udstrækning, hvortil dets nuvoerende Form har givet Anledning, ved en authentisk Fortolkning deraf.

Af den i Høiesterets Betcenkning antagne Mening om Forbudets Almindelighed mod alle Isder, synes consequent at maatte følge, at heller ikke Leidebreve efter Landslovens 3—22—1 maae kunne tilstedes, efterdi Grundlovens § 95 neppe kan tillægges den Betydning, at den hjemler Dispensation fra selve Grundloven; hvorimod man ved at tillægge Udtrykket "fremdeles" i § 2 den Birkning, at det indskräner Forbudet til Isder, hvem Adgang til Riget efter den til den 23de Januar bestaaende Lovgivning var negtet, udentvist maatte komme til det Resultat, at Leidebreve fremdeles kunde gives.

Committeeen har dernaest anset det for dens Pligt at føge, saavidt muligt, authentisk Oplysning, om der enten i Statskirkenes Kære eller den jødiske Troeslære maatte være nogen væsentlig Be-tenkelighed mod at aabne Isderne Adgang til Riget. Det er nemlig for Eiden egentlig ikke Spørgsmaal derom, uden ialfald for en enkelt Deel, og dette kun under Forudsætning af saadan Fortolkning af Grundloven, at den i Strenghed mod Isderne, og ikke blot i dens Buds Stabilitet, gaaer videre end den private Lovgivning; men da baade Forslagets Præmisser udtrykkelig erklærer dets Hensigt at bane Mosaiterne Vejen til i Eiden at faae Borgerret i Riget, og Sagens Natur maatte lede til den samme Forudsætning, saa fandt man det hensigtsmæssigt, ved at indhente Oplysninger i Sagen, at føge disse i saadan Omfang, at de ogsaa kunde benyttes, naar i sin Eide Spørgsmaal om videre Udvikling af den private Lovgivning om Isdernes Retsforhold maatte opståe. Committeeen henvendte sig saaledes til det theologiske Facultet ved Rigets Universitet, som den formeentlig meest competente Authoritet til at meddele de attræaede Oplysninger, og erholdt

23. Facultetets Betcenkning af 4de April d. A., der i det Hele eller dog i det Væsentligste stemmer med de Begreber om Forholdene, som Committeeen forud havde dannet sig, og saaledes bestyrker disse.

Den gaaer ud paa, at naar den omhandlede Deel af Grundlovens § 2 skal forstaaes saaledes, som det er Facultetet bekjendt, at den faktisk er forstaet, at det er forbudt Isder endog som blot Reiseende at op holde sig inden Norges Grænser, synes dette saa bestemt stridende mod den Ret, ethvert Menneske, der ikke er aabenbar Forbrøder, har som Menneske og Verdensborger, at der formeentlig ikke kan være Tvivl om saadan Bestemmelses Utilbørslighed; at der med Hensyn til Statens offentlige Religion Intet kan være til Hinder for at give Isder, med Bibehold og Uddøvelse af deres Religion,

Ret til at bosætte sig i Norge, og det hvad enten man seer hen til den christelige Religions Land, som et aandeligt Samfund, hvori Troe og Kjærlighed ere Samfundsbaandene, ikke ydre Evang og Magt-bud, eller til Statskirkens ved Grundloven bestemte Forhold til Staten, — at der heller ikke i den mosaiske Religion, forsaavidt den grunder sig i det gamle Testamente, hvilket ogsaa af den christne Kirke erkjaendes for Gudsord, kan findes Noget, der sætter Jøden i Opposition til vor Rets- og Sædelighedsorden, og kun en grov Misforstaelse eller Fordrejelse kan af det gamle Testamentes Lære udlede noget Modsat; at derimod de saakaldte Rabbaniter eller Talmudister, der antage, tilligemed det gamle Testamente, ogsaa Talmud og endel andre rabbinske Skrifter som Troes og Sædeligheds Norm, have deri Bud og Verdomme, der, saafremt de følges, sætte Jøden i bestemt Modstætning til vor Stats Rets- og Sædelighedsorden.

Til disse (Rabbaniter eller Talmudister) henregne flere Forfattere alle europæiske Jøder, i Modstætning til de østerlandske eller karaitiske, der forkaste Talmud, og desaarsag af de ortodoxe Jøder kaldes Kjætttere.

I midlertid erkjaender dog Facultetet, at efter Udsagn af Mænd, om hvis Troværdighed man ikke er berettiget at twivle, er Oppositionen imellem Christne og Jøder mere og mere traadt tilbage, ligesom der gives flere Exemplar paa, at Jøder have gjort store Opfrelser i de Landes eller Stæders Interesse, hvis Borgere de vare. Facultetet antager derhos ikke, at de europeiske Jøder ialmindelighed hylde hine talmudistiske og rabbinske Læresætninger, eller at de, som antage dem, holde sig til dem i deres hele Udstraekning. Herom finder Facultetet Stadfestelse i en hos Jøderne i Danmark af det danske Cancellie sanctioneret Ugende, samt en af Kongen af Danmark sanctioneret Lærebog i den mosaiske Religion, hvilke Skrifter Stendersforsamlingen i Roskilde 1838 har paaberaabt i sin Petition til den danske Konge om de danske Jøders Balgharhed til Stendersforsamlingen ligemed Christne. Saaledes troer Facultetet, at Jøderne ikke ubetinget bør udelukkes af vort Statsamfund, skjønt det tilraader først mulig Forsigtighed, saa at ingen af de Fordringer eftergives, som man i borgerlig Henseende gjør til Landets egne Børn.

Med Hensyn til Facultetets Uttring, om hvorledes Grundlovens § 2 faktisk er blevet forstaet, og for dessuden at komme i Besiddelse af de Erfaringsdata, som her i Landet kunde erholdes, har Committeen søgt Oplysning i vedkommende Contorer under Regjeringens Justits-Departement og hos Politimesterne i Christiania og Bergen, hvor enkelte af Committeens Medlemmer vidste, at Forhandlinger om Jøder vare passerede.

Saaledes er man kommen i Besiddelse af følgende Documenter:

- 24—25. Erklæring fra Politimesteren i Christiania med vedlagt Underrettsdom mod Jøden Henri Leja, der som Opticus uden Leidebrev ("om ellers et saadant nu kan meddeles" hedder det i bemeldte Dom) op holdt sig her i Staden i Aaret 1832 til 1833, hvorfor han er idømt Beder efter Lovens 3—22—1, og transporteret ud af Landet.

Politiemesterens Skrivelse oplyser forresten, at der i de sidste 4 à 5 Aar har her været et Par Jøder, men disse have havt Leidebrev; deres Dophold har været kort, og de have Intet foretaget, hvorpaa der kunde være Noget at udsette. Til hvilken Afdeling af den mosaiske Religions Bekjendere, om de nemlig have henvoret til de saakaldte portugisiske Jøder, som Placat af 23de Januar 1750 omtaler, vides ikke, saa at rimeligvis ingen Undersøgelse derom har været anstillet, hvilket tyder hen paa, at man har forstaet Grundloven paa samme Maade, som Høiestretet.

26. Erklæring fra Politimesteren i Bergen, hvorfra erfares, at der ikke siden 17de Mai 1814 har været mere end 2 Jøder, nemlig:

1. polst Jøde, Michael Jonas, dertil ankommet den 30te December 1817 som Passageer med et havareret Skib, bestemt til London, forsynet med Pas fra Königsberg af 29de October næstforhen, og den 5te Januar næsteften affendant til Christiania under Geleide af Politieadjutant Schønberg. Det er formentlig denne Begivenhed, hvortil der sigtes i "Conversationslexicon der Gegenwart" — et meget udbredt tydsk Skrift — 2 Bind Side 1163, naar der under Artikel Judent (Jøder) blandt Andet figes:

"Den eneste Stat, som til dette Dække ingen Jøde taaler, er Norge. Grundloven af 1814 udelukker dem udtrykkelig fra alt Dophold i Riget. Her har derhos de hensynsløse Antipathier mod det jødiske Folk længst vedligeholdt sig, og ere stærkest udprægede. I midlertid træffer den Daddel, som udgaar herfra, kun Normændenes Tolerants, ikke deres Retsind; thi intet Folk kan nægte dem Ret til efter egen frie Villie at ordne de Bestemmelser, efter hvilke det skal være Fremmede forbudt at komme i Landet, og blive deelagtige i Statsamfundets Fordelse. Fra den moraliske Side er Sagen vistnok anderledes bestaffen. I den Henseende fortjener især den Haardhed og Følesløshed Daddel, med hvilken, som man forsikrer, selv fibbrudne Jøder behandles paa den norske Kyst."

2. Opticus og Instrumentmager Martin Blumenbach, ankommet den 5te Juni 1828 med Pas fra Gothenborg til Trondhjem af 5te Mai samme Aar, men paa Betydning om nsiere Undersøgelse, hvis han forblev, samme Dag afreist til Gothenborg.

27. Kongelig Resolution af 3die April 1833, hvorved naadigst er bifaldt den norske Regjeringens Foranstaltung under 5te Marts næstforhen, at den Jøden Henri Leja efter Christiania Bytingsdom af 31te Januar samme Aar (Lovenfor No. 25), for uden Leidebrev at have indfundet sig i Riget, iflægte Mulct 800 Spd. assones med Fængsel paa Vand og Brød i 28 Dage.

- 28—29. Ansigning fra Politimester Friile med Bergens Stifts paategnede Erklæring af 30te December 1820 og 27de Januar 1821 og Skrivelse fra Bergens Stift af 24de August 1822, som viser de nærmere Omstændigheder ved Jøden Michael Jonas's Transport til Christiania, og at Bergens Politimester ved Høiestretsdom er tilpligtet at betale, og har betalt de dermed foraarsagede Omkostninger til Belsb 278 Spd. 81 f. Efter inddhentet Underretning fra Christiania Politiekammer er Michael Jonas fra Christiania, ifølge den med Regjeringens Politie-Departement eller daværende 3die Departement forte Corre-

spondence, først i Februar 1818 foranstaltet transporteret til Gothenborg, hvor der videre vilde blive
føret for hans Underholdning.

30—34. Politiesforhør, ogtaget i Christiania 18de November 1826 over en Saenger, Carl Frederik Capello, der blev anholdt sammensteds som formeentlig Jøde, stillede Caution for sin Tilstedeblivelse i een Maaned, for imidlertid at støtte Aftest at han var dobt, derpaa undveg, hvorefter Cautionstenen sagsøgtes til Betaling af Bøder efter 8—22—1, men ved Kongelig Resolution frifogtes for at tilsvare disse Bøder mod at udrede Bøder 30 Spd. efter 2. 1—22—16.

35—36. Skrivelse fra Finantsdepartementet til Justitsdepartementet om Leidebrev for Hofraad Hambro, som bekjender sig til den mosaiske Religion, for at kunne personligen i Christiania gjøre Anbud og underhandle om et attræet Statslaan, og fra Statssecretariatet til Justitsdepartementet, at af Hans Majestæt paa Indberetning, at Regjeringen under 3die Juni s. X. har bevilget Hofraad Hambro Tilstadelse til at foretage en Reise til Christiania med Omegn, og der opholde sig i en Tid af 6 Uger, var naadigst reserveret: "Opbevares i Archivet."

37—40. Skrivelse fra Finantsdepartementet til Justitsdepartementet af 17de Juli 1834 om Leidebrev for Salomon Heine i Hamborg, som bekjender sig til den jødiske Religion, for at conferere med Departementet om en af Artiklerne i den med Hambro & Søn under 21de foregaaende Maaned afsluttede Contract om et Statslaan — tilliggemed det originale Leidebrev, som tilbagesendt, da det formedelst ligesom ikke bemærkedes, og Kongelig Resolution af 27de August s. X. at Regjeringens Indberetning derom skulde opbevares i Archivet.

41. Regjeringens underdanigste Indstilling af 14de Mai 1839 om Leidebrev for Moritz Lichtenstein af Altona, som bekjender sig til den jødiske Religion, til samme Aar at foretage en Reise til Christiania, Drammen og disse Steders Omegn paa 4 Maaneder, hvilket bliver at indløse med 10 Spd. — tilliggemed Formular til Leidebrev for Jøder.

Af denne Indstilling erfaries de Grundsetninger, Regjeringen antager i Henseende til Jøders Udelukkelse fra Adgang til Riget. Det hedder nemlig deri: "Da Grundlovens § 2 blandt Andet indeholder den Bestemmelse, at Jøder fremdeles ere udelukkede fra Adgang til Riget, maa det formeentlig antages, at det nu, som forhen, er overladt til Deres Majestæt i sørregne Tilsætte at tillade Personer af den jødiske Troesbekjendelse at indfinde sig her i Riget, og paa saadan deres Reise at tilstaae dem frit Leide, ligesom det paa den anden Side er klart, at ingen Jøde, forsaavidt han ei henhører til den portugisiske Nation, lovligen kan opholde sig her uden naadigst Tilstadelse."

Og videre:

"Efter den Ugunst, hvormed Jøders Ophold her i Riget saavel i den ældre Lovgivning som i Grundloven er betragtet, bør Tilstadelse til saadant Ophold formeentlig kun meddeles, hvor det for Bedkomende er af nogen særlig Vigtighed personligen at kunne indfinde sig her, og under Forudsætning af, at ingen søregen Betænklighed derimod frembyder sig, ligesom Tilstadelsen ikke synes at burde gives større Omsfang med Hensyn til Tid eller Rum, end der kan skjønes at ville være aldeles nødvendigt til det tilsigtede Viemeds Opnaaelse."

Hans Ansøgning om Leidebrev sees at have gaaet ud paa Ophold i Norge i en Tid af 2 Maaneder, men Indstillingen paa, at det kun skulde bevilges for Ophold i Christiania og Drammen med Omegn i 4 Uger.

42—44. 3 Skrivelser fra Statssecretariatet til Justitsdepartementet af 31te Mai 1839, 27de Juli 1840 og 30te August 1841, hvorved meddeles 3de Kongelige Resolutioner angaaende Leidebrev for bemeldte Moritz Lichtenstein af Altona, den første af 24de Mai 1839 for en Reise til Christiania og Drammen samt disse Steders Omegn i en Tid af 4 Uger mod Betaling af 10 Spd. — den anden af 5te Juli 1840, hvorved bifaldes Regjeringens Foranstaltning ved at have under 3die Juli samme Aar meddeelt ham Leidebrev til i bemeldte Aar at foretage en Reise her til Riget, og her opholde sig i en Tid af indtil 4 Maaneder, — den 3die af 25de August 1841, hvorved bifaldes Regjeringens Foranstaltning, at Leidebrev er meddeelt ham til Reise m. v. i sidstnævnte Aar — aldeles ligesom i 1840.

45. Skrivelse fra Statssecretariatet til Justitsdepartementet, hvorved meddeles Kongelig Resolution af 24de Marts 1840:

1. At Leidebrev for Jøder blive at udførde uden Gebyhrs Erlæggelse.
2. om Leidebreves Udfærdigelse for Hofagent Grosserer Samuel Wulf Heilbuth af Kjøbenhavn, som bekjender sig til den mosaiske Religion, med sin Søn Harry Hermann Heilbuth til en Reise paa 3 Maaneder samme Aar her i Riget.

Bed at sammenligne de 3 sidste Leidebreve med foranførte Indstilling og Resolution af 1839 (No. 41 og 42) synes man at kunne slutte, at Regjeringen tildeels har antaget andre Grundsetninger angaaende Leidebreve end de, som den i Aaret 1839 bekjendte sig til, baade med Hensyn til Tid og Rum.

Da der af Committeeens Medlemmer var yttret, at Grundlovens § 2 skulde have vælt Betænklighed ved at vælge noget Sted i Norge til Samlingssted for de nordiske Naturforskere ved deres Møder, afverlende med Sverige og Danmark, og denne Omstændighed, om det forholdt sig saaledes, var til en vis Grad, endog i videnskabelig Henseende, at afføjere eller indskrænke Norges Forbindelser med den øvrige Verden, saa ansaaes det hensigtsmæssigt at føge Oplysning herom. I den Anledning højsægges:

46. Skrivelse til Professor Holst med hans paategnede Svar af 12te August dette Aar. Her ses det heraf, at den omtalte Betænklighed ikke virkelig er opstaaet, ligesom det og er bekjendt, at Christiania virkelig er bestemt til Samlingssted for Mødet i 1844, men man har dog troet ikke at burde tilbageholde denne Oplysning, især med Hensyn til at allerede Nødvendigheden af Leidebrev for Videnskabsmænd paa en saadan Reise synes at indeholde noget Vaafaldende.

Føruden de foranførte deels meddelede deels samlede Materialier til det forhaandenværende Spørgsmaals Bedømmelse, er Committeeens Medlemmer og formodentlig ogsaa Storthingets øvrige Medlemmer tilstillet, uden at det vides fra hvilken Haand, et trykt Blad

47. Tillæg til Christiansands Stiftsavis No. 42, indeholdende som det synes ikke uigtige Grunde mod Antagelsen af det her omhandlede Grundlovsforslag, og Committeeen har anset det som dens Pligt at tage dette Skrifts Indhold under Overveielse, ikke alene med Hensyn til dets Indhold, men ogsaa med Hensyn til Bestemmelsen i Grundlovens § 112, at Forslag til Forandring skulle ved Trykken bekjendtgøres, hvilket antyder, at de Bemærkninger, som saadan Bekjendtgørelse fremkalder, bør være Gjenstand for speciel Overveielse.

Afhændingen antager vel, at Hovedspørgsmaalet her maa naturligvis være, om Storthinget har grundlovmæssig Adgang til at beslutte den omhandlede Forandring, saaledes at Isden ubetinget tilstedes Adgang til Riget; og var dette Spørgsmaalet, saa vilde man let komme til et ubetinget bencættende Svar, efterdi, som oftere antydet, Forslaget kun gaaer ud paa at rydde af Beien de Hindringer, som Grundlovens § 2 indeholder for en saadan Adgang, hvorimod de Hindringer, som den private Lovgivning indeholder, og som ikke ere mindre væsentlige end Grundlovsbestemmelsen, blive usørskedede, saalænge de ikke foreslaaes og besluttet forandrede paa den Maade, som for private Love er bestemt i Grundlovens § 76. Da, som ligeledes forhen anmerket, den foreslaede Grundlovsforandring efter Proponentens Hensigt skal tjene som nødvendigt forberedende Skridt for at bane Beien til en Forandring i den private Lovgivning, hvorved Jøderne kunne erholde — just ikke ubetinget mere end andre Fremmede — Adgang til Riget, saa kan den brugte Argumentation derfor ikke overfejses.

Denne Argumentation gaaer ud paa, at det vilde være et unyttigt Arbeide at forsøge Gjen-drivelse af en Mening, som Heiesterets Pluralitet har erklaaret sig for, nemlig at den foreslaede Forandring ikke modsiger Grundlovs-Principper, men derimod formenes, at en anden ved Grundlovens § 112 forestrevet Betingelse for Forandring mangler, nemlig at Erfaring ikke har viist dens Ultraadelighed. Ved Erfaring forstaaes her i dette Tilfælde en ved beviislige Data eller Facta fremkaldt Erkjendelse, om at Forandringen vil i højere Grad end den nu gjeldende Bestemmelse befordre Statens materielle eller aandelige Interesser. I det Væsentlige falde de Grunde, som herfor anføres, sammen med hvad der i Børscomiteernes Eklaeringer og endeel af de christiansandiske Handlendes Petition for samme Resultat er anbragt, saa at man ikke her skal gjentage Reciten deraf. Til Slutning tilfejes, som det hedder "til Beviis paa hvorledes man i Udlændet den Dag i Dag dømmer om Jøderne" nogle Hæfter, som angives at skulle være fra en i Hamborg bosat Mand, hvis Interesse for Norge og deis constitutionelle Indretninger staer ved Siden af, om ikke overgaer mangen Normands" — og som gaae ud paa "fra hvilken Side man end betragter denne Sag, fra den religieuse, politiske, sociale, den almindelige Menneskeforstands, saa er det ikke muligt at udfinde en Daarstab, der kunde være større, eller endog i den umiddelbare Folge skadeligere for Norge, end Jødernes Indsladelse." "Lübeck og Bremen," siger han "have i sin Tid nægtet Jøderne Adgang, og have aldrig haft Anledning til at angre det." "Hamborg" mener han "har ladet sig narre, og har nu den tvivl somme Lykke at see Forvaltningen af et ikke ringe Antal blandt de vigtigste Embeder, og Redactionen af de almindeligt læste Blad i Hænderne paa jødiske Renegater, hvis Forstand vistnok efterlader lidet af ønske, men som dog nu som forhen altsor kjendeligt lade denne Forstand ledes af jødiske Principer." Committeeen finder det ikke fornødent videre at ytre sig angaaende disse formeentlig tydelige Overdrivelser.

Først Committeeen gaaer over til at uddrage Resultaterne af den refererede Masse af Materialier, troer den ikke at burde undlade at gjøre opmærksom paa, at den heromhandlede Motion allerede meget tidlig under vor constitutionelle Forsatning er bragt paa Bane, og derved fastet et Lys over den Synsmaade, der har foranlediget den Passus i Grundloven, som er foreslaet til Øverværelse.

I Tidskriftet "den norske Tidsskrift" No. 41—42 for 1817 Pag. 330—333 findes en Skrivelse fra Kjøbmand Glogau i Bergen — født Jøde, men overgaet til Christendommen — dateret 26de September s. A. til Amtmand Falsen; — blandt Andet spørger han deri: Ansaae man den handlende Israelit for farlig, hvorfor tilstedede man da ikke den ikkehandlende Ophold i Landet? Er det Personerne man sandt saa affyelige, hvorfor gjorde man da Undtagelse med Hensyn til Proselyten? Hvad vilde De som brav, upartist og oplyst Patriot svare, naar en retskaffen Jøde tiltalte Dem saa: "Hvad have vi gjort Eder, Normænd, eller hvormed have vi fornermet Eder? Hvor er i den her bekjendte Verden en Stat, som kan fremvise en saadan Lov? Eders Brodre, de Svenske og Danske have modtaget os, ja vi have endog i Danmark lige med vores kristne Brodre Borgerret. Frygte I vor Handel, er vor Bro Eder en Rædsel, saa tillader os lidtmindste Ophold i, Gjennemreise gjennem Eders Land, Noget, som hverken I eller nogen Nation nægte selve Hottentotten. Havde jeg end aldrig været Jøde, eller angik den Lov Lykkel eller Hedninger, visseelig jeg vilde dog lade min Stemme lyde højt for Menneskeheden. Mine Børn ere norske; hvad skal jeg sige dem, idet jeg forelægger dem deres Fædrenelands Grundlov? Skal jeg bestjæmme mine Forældre eller Grundloven? Var det nødvendigt at sperre over 3 Millioner Europeere Adgang til en europæisk Stat? og hvor mange Tilfælde indtræffe der ikke, hvor man maa overtræde denne Lov? der kommer et Skib ind under Havarie, Passagererne maa tages i Land, det er Israeliter — hvad gjør man med dem? ? ? ?

Amtmand Falsens Svar findes samme steds Side 334—336. Deri blandt andet: "Som Medlem af den constituerende Rigsforsamling paa Eidsvold og som Medlem af den Committee, som samme steds var nedsat, for at forfatte et Udkast til Grundloven, har jeg stedse stemmet for Antagelse af dens § 2, forsaavidt samme udelukker Jøder fra Adgang til Riget. Jeg har gjort dette, fordi jeg for mit Bedkommende er overbevist om at Jøden aldrig kan blive god Borger af nogen Stat, hvor ikke Jøder regjere. — — — En Religion, der ikke aander andet end Hat og Foragt mod hver den, som ikke bekjender sig til den, trænger Jøden saa at sige til en bestandig Opposition mod hvad der ikke hylder Jødedom. Han lever i en uophørlig Feide-Tilstand med enhver Nation, der optager ham, og hans Religion selv gjør ham det til Pligt at arbeide paa at øde-

lägge den. Jeg har blot villet angive Dem den Grund-Idee, som, saavidt mig bekjendt, motiverede Rigsforsamlingen paa Gidsvold til at indføre den paaankede Bestemmelse i Grundloven, og man maatte ansee Norges Stilling ved Adfillelsen fra Danmark saa meget heldigere, da det, uden at forurette noget Individ, kunde optage i sin Grundlov en Bestemmelse, som de fleste andre Lande maafer vilde have været vel tjente med ikke at have havnet.

Fra den angivne Synspunct vilde det ikke have været tilstrækkeligt at forbyde at nedsette sig og drive Handel; thi for det første vilde det være umuligt at hindre en Jøde, der havde tilladelse til at opholde sig i Landet, fra at drive Handel, og for det andet er det ikke alene som Handlende, men især som Tillyænger af den mosaiske Religion Grundloven, idetmindste efter min Mening, har udelukket Jøden fra Adgang til Riget."

Selv Skrifstet vedlægges til Eftersyn for dem, der udførligen ville gjøre sig bekjendt med det Forhandlede. Deri findes og Glogau's Svar (No. 43—44, Side 337—339). Han citerer der Nordahl Bruuns Ord: "Uden at opoffre mine Grundsetninger, men meget mere paa Grund af dem, agter jeg Dig o Israel! og elster Dig med broderlig Samfunds Land." "Som luthersk Christen," siger han videre, "staaer jeg paa Menneskedens høieste Spids, kan række min Haand til Jøden, Tyrken, Hedningen, Intet forbyder mig at kalde dem Brødre; ja min guddommelige Lovgiver, Jesus Christus, befaler mig endog dette. Denne Troe har jeg antaget, og derfor har jeg antaget den; saaledes forplanter jeg den paa mine Øer, de skulle elske Christne, Jøder og Tyrker, og velsigne den Time, da jeg først antog denne Troe. Mig forekommer enhver Afsigelse fra disse Grundsetninger at stvide imod en ret christelig evangelist Troes Land."

Jødernes Emancipation i andre europæiske Stater, hvilken er Gjenstand for offentlige Forhandlinger i constitutionelle og ikke — constitutionelle Stater, angaaer ikke umiddelbar samme Spørgsmaal, som vi fortiden have at behandle. Det er at nægte Fremmede Adgang til en Stat, et Andet at nægte nogle blandt Landets Indbyggere Deeltagelse i borgerlige Rettigheder. Ikke destomindre afgive disse Forhandlinger og Literaturen vigtige Erfaringsdata til Besvarelse af det første Spørgsmaal, hvorom det gjelder hos os. Committeeen har derfor anseet det som Pligt at gjennemgaae de trykte Skrifter, der underhaanden ere den meddelede eller paa anden Maade have været tilgængelige for den, over Emancipations-Spørgsmalet og Forhandlingerne derom, saavidt den Tid, der fra Thingets øvrige Forretninger har funnet afaes, har gjort det muligt. Forsaavidt Disposition haves over dem, vedlægges disse Skrifter til Eftersyn.

I Henseende til det første Spørgsmaal, som ved ethvert Forslag til Forandring i Grundloven nødvendig maa besvares, om Forandringen modsiger Grundlovens Principer, eller alene angaaer enkelte Bestemmelser, der ikke forandre Constitutionens Land, maa Committeeen ganske henholde sig til Høiesterets Betenkning. Den kan saameget mindre finde den Betænkelseshed overveiende, som 2 af Rettens Medlemmer have lagt Vægt paa, grundet paa de af Rigsforsamlingen vedtagne forelslige Grundsetninger, som den finder klart baade af Forhandlingernes Gang i det Hele, og af Blandingen af Væsentligt og Uvæsentligt i Indholdet, at disse Regler ingenlunde af Rigsforsamlingen ere betragtede som egentlige Principer: det er Regler paa hvilke Grundlovens øvrige Bud hvile som paa en føllede Rob, men alene som enkelte Bestemmelser, hvorom man forelsbigen var blevet enig, som et Slags Udgangspunct for den Committee, der var overdraget at udarbeide Udkast til Constitutionen. Af deres indvortes Beskaffenhed alene kunde det derfor beroe, hvorvidt de skulde blive til noget mere end Regler for Committeeen ved Udførelsen af det den overdragne Hverv, blive Principer i Loven eller ikke. Under saadan Synspunct kunde umuligt en saa enkelt og isoleret Bestemmelse, som Jødernes fremdeles Udelukkelse fra Riget, komme ind under Begrebet om Lov-Princip. Ogsaa Bestemmelsens Form tilkendegiver den mere som Undtagelse fra eller Indstrækning i Hovedregelen om frie Religionsøvelse, end som selvstændig Regel. Den er desuden, hvad enten man betragter den som Regel eller Undtagelse, siensynlig gaaet ud fra en Wildfarelse. Amtmand Falsen selv — Medlem ikke alene af den constituerende Rigsforsamling, men og af den Committee, der forfattede Udkast til Grundloven — er i saa Henseende det paalideligste Bidne. Han erklærer, at den Grund-Idee, som motiverede Rigsforsamlingen til at antage den omhandlede Bestemmelse, var, at den jødiske Religion ikke aander andet end Håd og Foragt mod hver den, som ikke bekjender sig til den, — en Sætning virkelig saa temmelig vor Folkemening paa den Tid — og at Jøder ved den da gjeldende Lovgivning vare udelukkede fra Adgang til Riget, hvilket ligeledes var almindelig Mening, saaledes at Lovgiveren selv længe før Grundloven — som Christiansands Privilegier af 1738 vise — var smittet deraf.

Det næste Spørgsmaal, om Erfaring har lært, at den foreslaede Forandring bør foregaae, formener Committeeen for en væsentlig Deel at være besvaret ved det Anførte. Den igjennem Tidernes Øb vundne Overbevæssning om Feilagtigheden af den Grundidee, hvorfra man gik ud, ved at optage Bestemmelsen i Grundloven, er nemlig en saadan Erfaring. Har man nemlig blot villet bibeholde en Bestemmelse, som formeentlig allerede indeholdt i den øldre Lovgivning, og det fordi man tillige forudsatte Jøderne ifolge Religionsbegreber besjælede af Håd og Foragt imod de Christne, og man derefter erfarer, igennem fuldestgjørende Oplysninger derom, at begge Forudsetninger var urettige, saa følger deraf, at den paa saa feilagtig Grundvold hvilende Bestemmelse bør forandres — at det Begrundede maa bortfalde med dets Grund — medmindre der kan paavis, istedefor den bortfalde Grund, andre endnu bestaaende, som føre til samme Resultat. At det var en vildfarende Tro, at Jøderne ialmindelighed tilforn vare udelukkede fra Adgang til Riget, det er uimodsigeligt, naar man seer hen til Placaten af 23de Januar 1750 og til selve Landslovens 3—22—I, hvorefter Adgang stod uindskrenket aaben for portugisiske Jøder, og betingelsesvis for alle andre Jøder, nemlig ved at forstaffe sig Kongeligt Leidebrev. Det er siensynligt, at Rigsforsamlingens Medlemmer have været ubekjendte med disse Lovbud, eller ikke erindret dem, hvilket var ganske rimeligt i Betragtning af den facitile Tilstand, at hverken Portugisisjøder eller andre Jøder vare enten uden eller med Leidebrev seete i Riget, hvad enten nu Karsagen dertil var, at ogsaa de ikke kjendte den Adgang, der stod dem aaben, eller de under Rigets daværende Stilling ikke fandt, at der var Noget for dem at gjøre. Om at den Mening, at Jødernes Religion medførte Håd og Foragt mod anderledes Troende, var vildfarende, derom haves saa uforkastelige Bidnesbyrd i den hellige Skrift, at man alene behøver med rebeltigt og fordomsfrift Sind at gjennemlese de Steder i det gamle Testamente, som indeholder den mosaiske Religions Verdomme, for at overbevise sig derom. Og kunde det vel være anderledes? Skulde Hjerlighedens

Gud, Alles fellede Fader, Jødernes ikke mindre end de Christnes, kunne hyde Mennesket Hæd og Foragt imod Mennesket som Religions Pligt? Vi skulle ikke opfylde nærværende Indstilling med Citater af Religionens Bud, der lære det Modsatte. De bør ligesaaledt være den Christne som Jøden ubekjendte. Committeeen vil forsørgt i den Anledning henvise til det theologiske Facultets Vidnesbyrd.

Efter de Vidnesbyrd, vi have, indeholdes i Talmud og Rabbinerne Skrifter dog Forstskrifter i en mod de Christne fiendtlig Land, og Talmud antages efter det theologiske Facultets Erklæring at indeholde for Jøden bindende Religionsforstskrifter. Committeeen anseer det imidlertid ved de derover i forskellige Skrifter meddelede Oplysninger tilstrækkeligt godt gjort, at der foruden hine ogsaa indeholdes Forstskrifter af aldeles modsat Tendents; at hine erkjendes at være Enkeltes Uttringer af Uwillie over de frygtelige Forfælger og Undertrykkelser, som Jøderne have lidt af de Christne; at saadanne Forstskrifter ikke ansees for gjældende Regler, hvilket ogsaa ved officielle Erklæringer er stadsfæstet, og at Religionsbunderviisningen er ordnet paa aldeles modsat Grundvold. Men hvad der fremfor Alt godt gjør, at Jøden og den jødiske Religion ikke nærer fiendtligt Sindelag mod de Christne ere de virkelige Kjendsgjerninger i de uomtvistelige Beviser, som overalt haves, og af hvilke høist mærkelige ere i Storthingets Hænder, om at Jøderne overalt hvor de mødes med menneskeværdig Behandling, vise sig som gode Borgere og gode Mennesker. Committeeen henviser til de ovenfor erhvervede Vidnesbyrd fra hollandske og svenske Authoriteter; til dem, der indeholdes i de med denne Indstilling følgende Forhandlinger om Jødereglementet i de svenske Rigstænder, især Adelsstanden; til Catechet Cohens Beretning om de mosaiske Troesbekjenderes Stilling i Danmark, og til Beretningen om Jøderne i Danmark i Tidskriftet Bragi og Idun, og den christelige Præst Grundtvigs Afskrift om Jødernes Balgbarhed i samme Tidskrift, og til Forhandlingerne i Provindsialstænderne angaaende Petitionen om, at Balgbarheden maatte bevilges dem. Overalt indeholdes heri hæderlige Beviser paa Jødernes Borgersind, deres trølge Opfyldest af Borgerpligterne og deres Velgjørenhed mod Jøder og Christne uden Forstsel, som maa tilintetgjøre enhver Tanke om fiendtligt Sindelag.

Det er imidlertid væsentlig paa andre Grunde, end de som man paa Eidsvold gik ud fra, at den foreslaaede Grundlovsforandring nu bestrides, nemlig paa den ene Side Frygt for at fattige Jøder skulle oversvømme Landet og blive os til Byrde, paa den anden Side, at de Rige skulle rive Næringerne til sig til Skade for Landets indfødte Indbyggere. Committeeen troer, at disse Betragtninger retteligt lades uden Indflydelse paa Spørgsmaalets Ufgjørelse fortiden, da Forslaget ikke gaaer ud paa, nu at give Jøderne videre Adgang til Riget end den indskrænkede, som de efter den private Lovgivning, der desuden i den senere Tid factist er betragtet som gjældende, kunne erholde, og derhos paa at gjøre Forandring i Civillovgivningen om Jøderne mulig, hvis den lovliggende Magt i sin Tid skulde finde Grund dertil, hvilket Grundloven, saalænge den omhandlede Bestemmelse staaer ved Magt, hindrer; hvorfor deslige Undersøgelser efter Sagens Stilling synes overflodige. For det tilfælde, at man alligevel vil løfte Fremtidens Slør under Forudsætning om, at den lovliggende Magt senere skaltte beslutte Forandring i den private Lovgivning i denne Materie, vil Committeeens Pluralitet dog ikke tilbageholde sin individuelle Formening, som Modsetning til den ovenanførte, at den anseer den ene Frygt ligesaa ugrundet som den anden, naar der tages Hensyn til Massen af Erfaringer i det Hele og ikke blot til nogle enkeltstaende. Committeeen har hidtil gaaet ud fra, at naar det tilstrækkeligt er godt gjort, at Lovens Grund er en Billighed, uden at nogen anden gyldig Grund gives for alligevel at beholde Grundlovsbestemmelsen, bør det Begrundede bortfalde, og Forslaget deraf bifaldes.

Man kunde maaske dog antage, at hvis ellers ingen positive Grunde gaves for dette Resultat, saa maatte allerede vor Grundlovs egen Forandring paa Stabilitet, og den Omhyggelighed, hvormed saadan Synsmæde hos os altid er bevaret, være Grund nok til at modsette sig ethvert Forslag til Forandring. Med Hensyn hertil maa bemærkes, at Grundlovens omhandlede Bud, som Høiesteret i sin Betænkning har viist, gaaer ud paa aldeles og uden Undtagelse at udelukke Jøderne fra Adgang til Riget, at de øconomiske og mercantile Forholde have medført, at vi alligevel ikke kunne undgaae at træde i forskellige Forbindelser med Jøder i Udlænding, og at disse igjen have i visse tilfælde gjort det nødvendigt at tilstede dem Adgangen. Saaledes har Nødvendigheden i Virkeligheden medført en factisk Omgaen af Grundloven.

Men har man nu at vælge imellem Ophævelse af Loven eller at lade den staae paa Papiret, medens den factisk betragtes som ugyldende ved at understydes en anden Mening end den har, saa kan vel ingen være i Tvivl om, at det første bør foretælles, end mere naar man ved at vælge det Sidste tillige understøtter og vedligeholder den Billighed, der har givet Anledning til Bestemmelsen.

Erfaring har fremdeles lært, at Lovbuddet i sin Anwendung medfører Boldsomheder og Uretfærdigheder, endog uden at noget Gode derved opnaaes. Et eneste Tilfælde, som Behandlingen af den stibbrudne Michael Jonas, maatte allerede være tilstrækkeligt Bevis om, at Lovbuddet ikke kan bestaae med Retfærdighed; dets Wirkninger for Politiemester Friile, der var sat i det Tilfælde, at han maatte handle, og handlede efter bedste Skjønnende, er et nyt Bevis herfor. Disse varer nemlig Følger af Lovstedets indvortes Uhensigtsmæssighed, der paa den ene Side ikke tillod Jøden at forblive i Landet, og paa den anden Side gjorde det til en Uretfærdighed at jage ham bort. Allerede i 1817 opkastede Kjøbmand Glogau Spørgsmalet, hvorledes Vedkommende skulde forholde sig i et saadant Tilfælde, og han fremsatte det paa en Maade, der visste, at han ansaae det for uoplosligt (Norske Dilstuer 2den Aarg. No. 7). Svaret udeblev, indtil Nødvendigheden medførte, at Knuden maatte overhugges — til siden Baade for vedkommende Embedsmænd, saavel som for den ulykkelige Mosait. Ikke meget mindre oprørende maa det føles, at en Kunstmaler Henri Leja, blot for at være kommen til Landet, uden forresten at have foretaget sig Noget til Nogens Forærmelse, skulde lide Fængsel paa Vand og Brød i 28 Dage, og at en anden uskyldig Mand maatte for sin Godtroenhed udrede Bøder, Alt for at oprettholde en saadan Lovs Inseelse i de Dele, hvortil Fortolkningens Virkaalighed ikke lod sig udstrecke. Det er sandt, det vilde ikke været bedre eller anderledes, om Grundlovsbuddet ikke havde været til, naar den private Lov alligevel bestod, efterdi disse Tilfælde just vare Anwendelser af den private Lov ligesaavel som af Grundloven. Men saalænge Grundlovens § 2, forsøvidt Jøder angaaer, bestaaer, kan den private Lov ikke i denne Deel forandres, hvor forkastelige dens Virkninger end vise sig at være. Saaledes indeholdes ogsaa heri en Grund for at sætte Grundlovsbuddet ud af Kraft.

Ogsaa Høiesteret har i sin Betænkning antydet Hensigtsmæssigheden af en Grundlovsforandring i dette

Tilselde, for at op løse de Banskeligheder, eller forebygge de Vilkaarigheder, som Lovbudet ved sine indre Ufuldkommerheder giver Anledning til. Med Proponenten maa Committeeen desuden være enig i, at en Religionsintolerants aabenbarer sig i Lovbudet, som ikke kan bestaae med Forstuptens Fordringer eller med Christendom og Protestantisme, at det er en uhældig Udvært paa Grundloven, som de paa den Tid mere end nu herskende Fordomme have frembragt, tildeels grundet paa feilagte Begreber om den jødiske Religions virkelige Beskaffenhed, tildeels paa den ved Mishandlinger mod Jederne fra de Christnes Side bevirke Stemning imellem disse og hine indbyrdes, en Stemning, som efterhaanden er ophørt eller ophører tilligemed dens Aarsaq. Committeeen troer sig derhos overbevist om, at idet mindste flere af de Mænd, der paa Eidsvold bevirke Besemmelsen, nu misbillige den, saa at man kan med Sikkerhed antage, at den, om Grundloven nu skulde gives, ikke vilde finde Plads deri.

At det virkelig er Religionsintolerants, hvorfra Lovbudet er gaaret ud, ikke de øconomiske Betragtnings, som nu ses gjorte gjældende, viser allerede Stedet, paa hvilket det findes. Det stadfestes ogsaa ved Amtmand Falsens foran citerede, offentlig afgivne, Vidnesbyrd herom. Men en saadan Religionsintolerants kan Committeeen umulig antage at Storthinget vil vedtænde sig. Da, som Proponenten bemærker, alligevel Religionsintollerants er blevet vor Grundlovs mørke Side, ikke forsættig, men som nu formeentlig maa ansees udenfor Lovl, blot formedest en Afskrivers Uagsomhedsfejl, der i den Hastighed, hvormed Grundloven, efterat varer bragt "i Orden og Stil", oplestes for Rigsforsamlingen, ikke bemærkedes — saa er Grundlovsforandringen ogsaa fra en anden Synspunct ønskelig for os. Den vil nemlig ved den Land, som derigennem legges for Dagen hos den lovgivende Magt, kunne betragtes som en Forløber, der bebuder, at Haabet om at see Rigsforsamlingens saa uhældig tabte Beslutning om Samvittighedstvangens Ophør, om fri Religionsøvelse for alle christelige Religionspartier, igjen sat i Kraft, nærmere sig sin Opfyldelse.

Bidere maa ogsaa den foreslaade Grundlovsforandring, saaledes som ligeledes af Proponenten anmærkes, ansees som en Retfærdighedsfordring. Der gives vel neppe Nogen, som ikke erkender det for bitter Krænklelse, ved Lov, ja ved Statens Grundlov at erklares for en Banløft, som Staten ikke bør taale inden sine Grændser. Men enhver usørskylt Krænklelse mod en brodefrie Mand er Uretfærdighed. Det er Krænkelse af Retfærdighedens helligste Krav at true brodefri og retskaffen Mand med Straffe, som ellers anvendes paa Forbrydere, cumuleret høieste Pengebod og Landsforviisning, endsiæ at anvende disse Straffe paa ham, naar han, forresten retskaffen, maakke endog ubekjendt med en saa unaturlig og barbarisk Besemmelse, i de lovlige og gavnligste Wrinder indfinder sig i Landet.

Man forsvarer det med, at Staten, som Herre i sit Huus, kan bestemme, hvem den vil optage, og uden Retskænklelse nægte at indlade dem, der ikke behager den. Committeeen kan ikke erkende en saa uindskrenket Ret over Statsterritriet, der, anvendt i sin Almindelighed, skulde medføre, at Mennesker kunde, uden Skyld, nægtes Opholdssted paa Jordkloden; thi den Ret, der tilkom den ene Stat, maatte ogsaa tilkomme alle andre. Saavidt strekker Bemægtigelsens retlige Virkninger, der begrunde Ejendomsretten, sig ikke; saavidt kan derfor Statsfamfundets Ret heller ikke strekke sig. Hvad det theologiske Facultet i sin Beteenkning har vttet, idet det betragter Sagen fra christeligt Standpunkt, det maa Committeeen fra det retlige Standpunkt ogsaa tiltræde, at Forbundet mod Jøder, endog som blot Rejsende at op holde sig inden Norges Grændser, er saa bestemt stridende mod den Ret, ethvert Menneske, der ikke er aabenbar Forbryder, har som Menneske og Verdensborger, at der formeentlig ingen Lov kan være om en saadan Besemmelses Utilbørighed. Med Schmidt-Phisfeldch, i hans denne Indstilling vedlagte Skrift om Jøderne, anseer den det "for en Selvfølge, der intet Beviis behover, at Fremmede i almindelighed ikke retmæssigen kunne udelukkes fra en Stats Grændser. De forlange, "siger han," Intet af Staten uden temporært Ophold og Beskyttelse for deres Person og medhavende Gods, forsaavidt til deres personlige Behov og Brug fornødnet. Denne Beskyttelse, siger han, er Staten dem skyldig efter den almindelige Verdensborgerret, i Kraft af hvilken ethvert Menneske har Ret til at træde i Forbindelse med sine Lige, og derhos at være delagtig i den almindelige Erhæftens paa Jord, som det felleds Opholdssted for vor Slægt. Af samme Grund kan ogsaa efter almindelige Retsbegreber intet Menneske nægtes at reise over en Stats Gebet, som ligger imellem hans forrige Opholdssted og det Land, hvorhen han agter at begive sig, da enhver Jordborger har en medfødt Ret til at existere overalt paa Jord, og altsaa at frembyde sig som Deeltager i Almenheden, hvor han allerede finder Jordbunden occuperet af Beboere, hvilket forudsætter, at Muligheden ikke spørres ham ved Nægtelse af Adgang til det Land, med hvilket han vil træde i Forbindelse.

Endelig tilraader ogsaa sund Politik, hvad Retfærdighed og Religion saaledes kræver, ikke ubetinget at afføjere sig selv Muligheden af Forbindelsen med Nogen, som kan være Staten eller nogen af dens Medlemmer gavnlig. Vel formener Committeeen det lidet rimeligt, at enten saadant politisk Gode, som det ene Partie lover os, eller saadant Ønde, som det andet Partie befrygter, vil resultere af den Forandring i Privatlavgivningen, hvilken sandsynlig i Tiden vil paafølge, naar Antagelsen af den heromhandlede Grundlovsforandring aabner Adgangen dertil; men derfor gjælder ikke mindre den Statspolitikens Fordring, at Staten bør lade Forbindelse mellem Menneskene i almindelighed saa frie og uhindret af Statslavgivningen, som muligt, for at de Fordeler, være sig smaae eller store, som den frie Nørelse kan føre med sig, ikke skal tabes. Man tænke sig Regelen om Fremmedes Udelukkelse som almindelig, og besvare sig Spørgsmålet: Hvad vilde Virkningen paa det Hele eller paa Enkeltes Velvære deraf blive? Hvad der saaledes vilde være Folgen i høieste Grad, naar Loven affør Forbindelse med alle Fremmede, er det sikkertvis eller i mindre Grad, naar Forbindelsen med de enkelte Samfund, hvorfaf denne Alhed bestaaer, afbrændes. Hvad der vilde være Folgen, naar Forbindelsen i enhver Form afføjeres, bliver det ogsaa, sjældent i en mindre Grad, naar visse former, saasom personlige Sammenkomster, udelukkes. Erfaring har stadfestet dette. Den har viist os Tilselde, hvori Indstrækningen har maattet afhjælpes ved Leidebreve, igjennem en Grundlovsfortolkning, som Committeeen med Høiestret maa anse idet mindste høist tvivlsom. Bistnok kan denne Frihed medføre Skade ligesaavel som Gavn. Men efter Mulighed at forebygge skadelige Folger af Friheden i denne Green, som i anden, uden derfor at tilintetgjøre den, er Privatlavgivningens Opgave. Det maa imidlertid erklares for aldeles vist, at i politisk Henseende kan Intet tabes ved Grundlovsforandringen; thi — det kan ikke ofte nok gjetantes — dennes umiddelbare Virkning kan ikke strekke sig videre, end tildeels at bringe Rettsforholdene med Hensyn til Jøder rettigen tilbage til hvad de vare, førend Grundlo-

loven blev til, det er hvad den executive Magt faktisk anseer dem for ogsaa nu at være, deels at gjøre det muligt for den lovgivende Magt at forandre Privatlovgivningen i denne Deel, saavidt den finder det hensigtsmæssigt. Alt bliver altsaa, uagtet Forandringen, som det faktisk har været, siden Regeringen antog den i den seneste Lid anvendte Grundlovsfortolning med Hensyn til Jødernes Adgang til Riget, med den Forstel, at det Civilsomme i denes Fortolning bortfalder. Ved Forandringen vindes altsaa kun, at tilkommende Storthing faae lige frie Hænder for denne som for andre Lovgivningsgjenstande, og at de saaledes kunne gjøre de Forandringer i den private Lovgivning angaaende Jøderne, hvilke Christendom, Retfærdighed og Humanitet maatte fremkalde.

Da Committeeen ikke drifster sig til at gaae ind paa den Mening, som i den senere Lid er sagt gjort gisclændende, at Storthinget har Adgang til at give Grundlovsforandringer en anden Form, end den, hvorunder de ere foreslaade, saa forbigaaes al videre Bemerkning i saa Henseende, end den, at om man maaßee end kunde fundet en noget forandret Form at foretrække, saa vides dog intet Væsentligt mod den brugte Form at erindre, saa at Committeeen heller ikke deri finder nogen Grund til at fraraade Forslagets Antagelse.

Paa Grund af det Anførte indstiller Committeeens Pluralitet (5 mod 2) til Storthinget at fatte saadan

Beslutning:

"Sidste Passus i Grundlovens § 2, saalydende: "Jøder ere fremdeles udelukkede fra Adgang til Riget" — udgaer."

Christania i Constitutions-Committeeen den 5te September 1842.

S. Tøs,
Committeens Formand.

M. Loren,
Committeens Secretair